

PORTRET JE NAČIN, DA NISI SAM

FRANCISCO TOMSICH

PORTRET JE NAČIN, DA NISI SAM

pila

Iskra

IZDAVATELSTVO

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO

Iskd

IZDAVATELSTVO

**ZP
MS**

Državna agencija
za intelektualno lastnino
in industrijske pravice

UVOD

Ta brošura služi kot priročnik za pedagoge, ki želijo strategije, izpeljane iz sodobnih portretnih praks, uporabiti pri svojem delu. Temelji na pedagoškem modelu *Portret je način, da nisi sam*, ki ga je več let razvijal vizualni umetnik, kulturni delavec in učitelj umetnosti Francisco Tomsich. Model je bil izveden v okviru delavnic, serij delavnic in razstav, ki so potekale v različnih kontekstih, državah in jezikih, vključevale pa so udeležence različnih starosti, ozadij in izobrazbenih ravni.

Cilji projekta *Portret je način, da nisi sam* niso le vzgojiti in razvijati spretnosti – kot so opazovanje, koncentracija in interakcija – ter veščine, ampak predvsem spodbujati in hkrati ohranjati občutek pripadnosti. Uporablja sodoben pristop k portretiranju kot sredstvo za spoznavanje nas samih, drugih in naših skupnosti. Zato si prizadeva ustvariti pogoje, ki omogočajo tako razumevanje kot reprezentacijo privilegiranega položaja: biti skupaj tukaj in zdaj. Praksa se osredotoča na risanje, da bi poudarila pomen časa, ki ga preživimo z dlje kot običajno trajajočim gledanjem, prepoznavanjem, opazovanjem in boljšim razumevanjem sebe in drugih. Vendar se ne izogiba uporabi katere koli razpoložljive tehnologije in poudarja razumevanje, kako tehnologije (reprezentiranja) oblikujejo naše dojemanje stvari, prostorov in oseb. Prizadeva si posnemati horizontalnost in kaotično pozornost, značilno za umetniški atelje, in ponuja možnost razvijanja nekaterih veščin, ne da bi vsiljevala en sam »pravilen« način dela. Uporaba metode ne zahteva posebnega predhodnega usposabljanja in se lahko izvaja tudi brez besed, zgolj z gestami in prikazovanjem predlaganih praks ali vaj.

Ta priročnik vsebuje niz dejavnosti, organiziranih v osnovni modul, ki ga je mogoče (z nekaj prakse) zaključiti v eni 90-minutni izvedbi. Osnovni modul je mogoče razširiti v delavnice, ki trajajo tedne ali mesece, odvisno

od pogojev in želja, potreb in razpoložljivosti učiteljev in udeležencev. Nekaj predlogov za razširitev in razvoj je navedenih v glavnem besedilu in v opombah k ilustracijam.

Zaradi poudarka na sodelovalnem učenju, skupni predstavitvi, neverbalni komunikaciji in interakciji ter ravnovesju med dejavnostmi, namenjenimi posameznim udeležencem, in tistimi, ki vključujejo skupino kot celoto, je ta metoda še posebej primerna za uporabo v ranljivih skupnostih ali tistih, ki se soočajo z izzivi integracije, pa tudi v skupinah, na katere vplivajo starostne, jezikovne in socioekonomske razlike.

Ta publikacija je nastala po uporabi modela *Portret je način, da nisi sam* v dveh tritedenskih delavnicah, ki so potekale maja 2025 z udeleženci, starimi od 8 do 15 let, v Izoli in Kopru. Kaj smo počeli med temi srečanji? Risali smo sheme delovnega prostora in vanj umeščali sebe in druge. Z lastnimi rokami, podpisi in izpisanimi imeni smo ustvarjali skupinske portrete. Delali smo avtoportrete po spominu, nato pa še z uporabo fotografij, posnetih posebej za to priložnost. Portretirali smo osebe, ki so nam pozirale. Fotografije oseb med poziranjem smo projicirali na papir in z ogljem risali njihove poteze v naravni velikosti. Naredili smo skupinsko fotografijo in jo projicirali na velik list papirja, ki je visel na steni, ter se nato narisali, pri čemer smo pazili,

da ne bi zastri projektorja ali si bili v napoto (kar je bilo zabavno!). Pogovarjali smo se o risbah in portretih ter se učili tehničnih veščin. Skupaj smo se lotili nenavadnega podviga in ga vizualno predstavili. Opazovali smo, kako se je nabralo na stotine listov papirja, pokritih z znamenji, s spomini. Organizirali smo še dve dodatni razstavi, na katerih so vse risbe, nastale med delavnicami, vzpostavile nove dialoge in povezave, in nanje povabili vse udeležence.

To posebno uporabo in objavo rezultatov projekta *Portret je način, da nisi sam* je razvilo Kulturno-umetniško društvo Boja (Izola) v sodelovanju z območnima izpostavama JSKD (Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti) Izola in Koper ter Društvom prijateljev mladine Izola. Podprla sta ga Kulturno izobraževalno društvo PiNA in ISKRA - Stičišče za nevladne organizacije Istre in Krasa, sofinanciralo pa ga je Ministrstvo za javno upravo iz Sklada za nevladne organizacije.

Za dodatne informacije, bibliografske reference, nasvete ali organizacijo delavnic in predstavitev v zvezi s to brošuro se lahko obrnete na avtorja prek elektronske pošte društva Boja (boja.izola@gmail.com).

Boja je kolektivna platforma za ustvarjanje, prevajanje in širjenje sodobnih poetik na področju vizualnih umetnosti, literature, sodobnega plesa in filma, s sedežem v Izoli.

<http://kudaacboja.wordpress.com>
boja.izola@gmail.com

Francisco Tomsich (1981) je vizualni umetnik, avtor, kulturni delavec in pedagog umetnosti. Od leta 2000 pripravlja razstave, publikacije, scenska dela, kolektivne platforme, ne-disciplinarne raziskovalne modele in pedagoška orodja, pri tem pa uporablja različne medije, jezike in govore. Ustanovil in integriral je številna združenja umetnikov in kulturnih delavcev v Južni Ameriki in Evropi. Njegova dela so bila razstavljena in objavljena v mednarodnem prostoru in večkrat nagrajena. Živi v Izoli.

www.franciscotomsich.org

PORTRET JE NAČIN, DA NISI SAM: OSNOVNI MODUL

Portret je način, da nisi sam je prilagodljiv model delavnice, zasnovan za ustvarjanje, izražanje in reprezentiranje pojmov kolektivnega ustvarjanja ter občutka pripadnosti in skupnosti, pri čemer uporablja tradicionalne in sodobne strategije, metode in tehnike ustvarjanja portretov.

KLJUČNI POJMI:

Opazovanje kot znanje

Risba kot dokument procesa ponotranjenja
znanja

Portretiranje kot orodje za gledanje,
opazovanje in predstavljanje sebe in
drugega ter mostov med njima

Kolektivna ustvarjalna produkcija

Priprava razstave kot učni proces

Čas v ateljeju kot drugačen čas

Biti skupaj tukaj in zdaj

Cilji:

Model izhaja iz temeljnih kulturnih pojmov portreta, poziranja in risanja ter se razvija kot pedagoška pripoved, ki uporablja, nadgrajuje in aplicira sposobnosti opazovanja in spominjanja za upodabljanje sebe in drugih. Skozi niz korakov (dejavnosti) so te sposobnosti usmerjene v prepoznavanje in predstavitev skupine udeležencev kot začasne skupnosti soustvarjalcev. Cilj je udeležencem omogočiti, da sočasno zaznavajo, sestavljajo, integrirajo in predstavljajo izkušnjo skupnega druženja na enem mestu v določenem obdobju ter da ta proces izrazijo kot kolektivno umetniško ustvarjanje.

Ciljne skupine:

Ta delavnica je še posebej primerna za skupine, sestavljene iz posameznikov, ki se razlikujejo po starosti, jeziku, narodnosti in izobrazbi. Najbolj učinkovita je za skupine od 5 do 15 udeležencev, starejših od 6 let. Bila pa je uspešno izvedena v različnih kontekstih, s čimer so se na podlagi dejanskih izkušenj pod vprašaj postavila mnoga predhodno (samovoljno) postavljena praktična omejitvena merila, kot so minimalna starost ali število udeležencev.

Čas:

Osnovni modularni model, predstavljen tukaj, predstavlja bistveno strukturo, potrebno za

doseganje glavnih ciljev. Z nekaj prakse ga je mogoče izvesti v 90 minutah. Če skupino sestavljajo izključno majhni otroci, se lahko ta čas znatno skrajša. Zaradi prilagodljivosti modela je delavnico mogoče razširiti na različne načine – na primer z vključitvijo teoretskih, zgodovinskih ali estetskih vsebin, uvedbo dodatnih vaj ali ponovitvijo nekaterih dejavnosti – odvisno od profila učitelja in značilnosti skupine.

ZAHTEVE

Delovni prostor

Najpomembnejša prostorska zahteva je možnost **uporabe projektorja**, kar pomeni, da je mogoče zagotoviti ustrezno zatemnjenost prostora (odvisno od kakovosti uporabljenega projektorja). Upoštevajte, da je končni skupinski portret, ustvarjen z uporabo projektorja kot vira slike, idealno izdelati v merilu 1:1 (dejanska velikost), če je to mogoče. Bodite pozorni na zahteve projekcije in razdaljo ter prostor pripravite v skladu s tem.

Prostor služi tudi kot razstavni prostor. To pomeni, da mora imeti vsaj eno steno, na katero je mogoče z **lepilnim trakom**, **žebli** ali **sponkami** pritrditi majhne in velike liste papirja. Priprava razstave z risbami, nastalimi med delavnico, je bistven del metode. Poskrbite, da udeležencem dodelite dovolj prostora in upoštevajte, da je ta proces osrednji del vaše prakse, saj mora biti ta začasna (ali trajna) razstava neposreden vizualni rezultat dejavnosti. Če je prostor na steni omejen, uporabite **vrvi**, **nitke** ali **ribiško vrv**, da risbe obesite s **ščipalkami** ali **sponkami**. Improvizirate lahko tudi na druge načine, npr. z uporabo razpoložljivih predmetov, kot so stoli, mize, okna, stojala, tkanine itd.

Delovni prostor opremito z mizami in stoli, pri čemer upoštevajte vidno polje udeležencev glede na osebe, ki pozirajo. Poskrbite, da lahko vsi udeleženci brez težav opazujejo in rišejo. Ohranite nemoteno gibanje v prostoru.

Najbolj nevtralen del prostora naj med izvajanjem delavnice služi kot umetniški atelje. Poskrbite, da bo udoben: prinesite cvetje, predvajajte glasbo, poskrbite za hrano in pijačo. Nikoli ne ustvarjajte stresa. Če vaja traja dlje, kot ste pričakovali, preprosto preskočite naslednjo. Če gre vse narobe, je verjetno šlo kaj tudi prav. Vsi se učimo.

Tehnične zahteve:

Računalnik (priporočljivi so sistemi na podlagi Linuxa) z zanesljivo internetno povezavo.

Računalnik mora biti povezan s prenosnim ali premičnim **projektorjem** (priporočljiva je uporaba stativa in povezave Bluetooth ali dolgih kablov) in **kamero** katere koli vrste. Kamera mora omogočati deljenje slik z računalnikom prek spletnih sistemov za deljenje, kabelsko povezavo, SD-kartico ali podobne metode. Vse tehnične vidike preizkusite vnaprej.

Materiali:

Listi papirja katere koli vrste ali kakovosti.

Bela ali embalažna papirna rolica, visoka več kot en meter, če je mogoče. Končni skupinski portret je boljši, če je narejen v merilu 1:1. Veliki kosi zavrženega **kartona** so prav tako zelo dobra izbira.

Dovoljene so vse vrste **risalnih pripomočkov**, vendar ne več kot dva na delavnico. Za dejavnosti **2.1** in **2.2** priporočamo uporabo **barvic**, za druge vaje pa varne, organske materiale, zlasti **oglj**e.

Rezultati so doslednejši, če se za vse vaje uporablja bolj homogen nabor materialov.

Škarje in pripomočki za rezanje.

Če uporabljate oglje in/ali premog, uporabite fiksirni sprej. Primeren je tudi navaden lak za lase.

Uporaba istih materialov pri vseh vajah med delavnico nam omogoča lažje prepoznavanje problemov in rešitev. Zelo učinkovito je, da vsak udeleženec izbere barvo in jo dosledno uporablja v vseh vajah, vključno s končnim skupinskim portretom.

STVARI, KI JIH JE TREBA ZAPOMNITI

1) Vsi znamo risati enako dobro. Z vajo lahko najdemo le tisto, kar znamo le mi, in nihče drug.

2) Vprašanje "podobnosti" je drugotnega pomena. Odlomek, detajl, napaka, impulzivna odločitev ponujajo več informacij.

3) Nikoli ne govorimo o portretiranih osebah, le o portretih.

4) Dobra risba, ki prikazuje osebo, je lahko slab portret, slaba risba pa dober portret. Včasih se zgodi čudež in lahko dobimo oboje.

5) Vsaka risba najprej govori o drugi risbi.

6) Najpomembnejše je merilo (stvari in njihovih upodobitev).

1

UVOD (10 MINUT)

1.1 Predstavitev izobraževalca in sodelujočih institucij

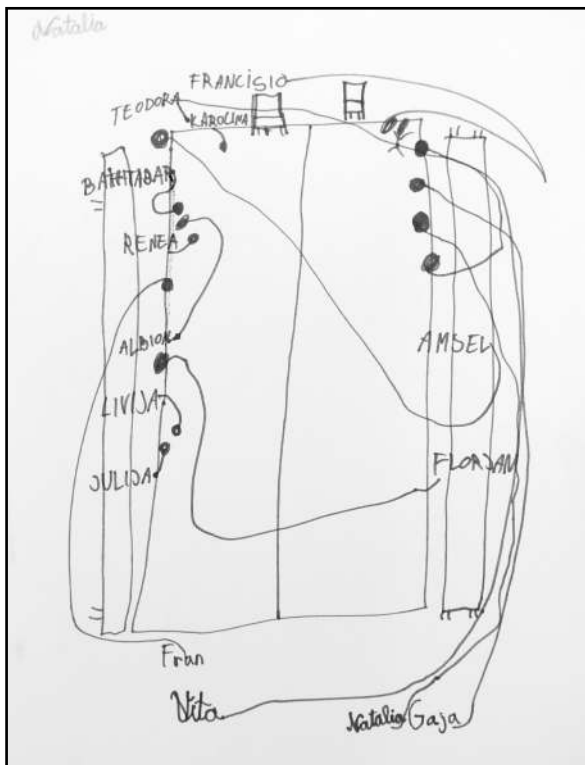
Najprej se zahvalite udeležencem. Nato izrazite hvaležnost posameznikom, ki so omogočili izvedbo dejavnosti. Na kratko in jedrnato se predstavite (ste del skupine). Predstavite vse osebe, vključene v dejavnost, vključno z moderatorji, prevajalci, tehniki in drugimi.

1.2 Seznam udeležencev

Vnaprej pripravite obrazec, na katerega bodo udeleženci napisali svoja imena. Po želji lahko, odvisno od starosti udeležencev, dodajo tudi svoje priimke in podpise. Prosite jih, naj ga izpolnijo, ne da bi jim preveč podrobno razlagali, kaj počnete. Delavnica se je že začela, seznam pa vam bo pomagal, da si zapomnite njihova imena.

Dve dodatni možnosti za **1.2** sta:

- Udeležence prosite, naj se podpišejo na list papirja, tako da svoj podpis (kakršne koli velikosti) postavijo na mesto, ki jim je najbolj všeč, in uporabijo barvo po lastni izbiri.
- Udeležence prosite, naj se eden za drugim podpišejo na list papirja, pri čemer lahko prosto izberejo položaj, velikost in barvo podpisa na listu.

Druga možnost za korak 1.2 je, da udeležence prosite za njihova imena in jih zapišete v diagram, s katerim si jih boste lažje zapomnili. Nato udeležence prosite, naj narišejo delovni prostor ali del le-tega in označijo mesto, ki ga zasedajo.

1.3 Uvod v delavnico

Udeležencem povejte, da bodo danes ustvarili nekaj portretov. Vprašajte jih, kaj je portret, in poskusite doseči soglasje o splošni definiciji. Na primer: »Portret je upodobitev nekoga, ustvarjena z uporabo določene tehnologije«. Poudarite, da portreti niso omejeni na upodabljanje obrazov – če je mogoče, pokažite nekaj primerov. Predstavite seznam imen (ali podpisov) in pojasnite, da je pisanje tudi oblika risanja in da način, kako pišemo svoja imena in podpisujemo listine, razkriva vidike nas samih; lahko ga obravnavamo tudi kot vrsto avtoportreta. Ta seznam je torej naš prvi skupinski portret tega dne.

EL OBJETIVO DE ESTE LIBRO ES ENSEÑAR LAS TÉCNICAS BÁSICAS PARA VER Y DIBUJAR, ES DECIR, NO TRATA DE ENSEÑAR A EXPRESARSE, SINO DE HACERSE ADQUIRIR LA HABILIDAD NECESARIA PARA LIBERARSE DE UNA EXPRESIÓN ESTEREOTIPADA. PARA ESTA LIBERACIÓN, A SU VEZ, LE DESPEJARÁ EL CAMINO PARA EXPRESAR A SU MANERA SU INDIVIDUALIDAD, SU FORMA DE SER ÚNICA Y ESPECIAL, A TRAVÉS DE SU PROPIO ESTILO.

SI POR UN MOMENTO CONSIDERÁRAMOS SI LETRA Y UNA FORMA DE DIBUJO EXPRESIVO, PODRÍAMOS DECIR QUE YA SE EXPRESA CON UN ELEMENTO ARTÍSTICO FUNDAMENTAL: LA LÍNEA.

PLÁSEME SU FIRMA HABITUAL, JUNTO EN EL CENTRO DE UNA HOJA DE PAPEL Y DESPUÉS CONTÁMLELA COMO SI SE ENCONTRARA ANTE UNA OBRA QUE FUERA CREACIÓN ORIGINAL SUYA (DETERMINADA, EVIDENTEMENTE, POR LAS INFLUENCIAS CULTURALES DE SU VIDA, PERO ¿ACASO NO ESTÁN SIEMPRE PÁS A OTRAS INFLUENCIAS LAS CREACIONES DE TODO ARTISTA?).

CADA VEZ QUE USTED ESCRIBE SU NOMBRE, SE ESTÁ EXPRESANDO MEDIANTE EL USO DE LA LÍNEA. SU FIRMA, QUE TANTAS VECES HA REPETIDO, HABLE DE USTED, IGUAL QUE LA LÍNEA DE PICASSO HABLE DE ÉL. LA LÍNEA PUEDE LEERSE PORQUE, AL ESCRIBIR SU NOMBRE, USTED HA UTILIZADO EL LENGUAJE NO VERBAL DEL ARTE. AHORAYAMOS A INTENTAR LEER UNA LÍNEA. EN EL MARGEN DE ESTA PÁGINA APARECEN UNAS CUANTAS FIRMAS, TODAS ELLAS CON EL MISMO NOMBRE.

¿QUE DIRÍA USTED DE LA PRIMERA?

PROBABLEMENTE ESTARÍA DE ACUERDO EN QUE ESTE BRUJER, MANRIZO CATTILHAN PARECE MÁS EXTROVERTIDO QUE INTROVERTIDO, QUE PREFIERE LA ROMA DE COLORES VIVOS A LA DE TONOS APAGADOS, Y QUE, AL MENOS SUPERFICIALMENTE, ES ABIERTO, HABLA POR E INCLUSO UN TANTO TEATRAL. POR SURESTO CABE LA POSIBILIDAD DE QUE ESTAS SUPOSICIONES SEAN INCORRECTAS, PERO DE LO QUE SE TRATA AHÍ ES DE VER CÓMO LA MAYORÍA DE LAS PERSONAS PODRÍAN LEER LA EXPRESIÓN NO VERBAL DE LA FIRMA, YA QUE ESO ES LO QUE MANRIZO CATTILHAN EXPRESA (DE MANERA NO VERBAL).

AHORA ANALICE OTRA DE ESTAS FIRMAS, LA TERCERA, INTENTANDO DESCRIBIR A LA PERSONA QUE LA HA REALIZADO.

HAGA LO MISMO CON LA CUARTA.

Y, FINALMENTE, CON LA QUINTA. ¿CÓMO DESCRIBIRÍA AL HOMBRE QUE LA HA REALIZADO?

PUES A LAS CUALIDADES INDIVIDUALES QUE HA NOTADO EN TODAS LAS LÍNEAS O CONJUNTO DE LÍNEAS DIBUJADAS. HA NOTADO LA VELOCIDAD DE LAS LÍNEAS, EL TIRAMIGO Y ESTACADO DE LAS LETRAS, Y LA TENSIÓN O FALSA DE TENSIÓN MUSCULAR. TODO ESO SE COMUNICA PRECISAMENTE MEDIANTE LA LÍNEA, LA DURA QUE SIGUE O SU AUSENCIA; EN OTRAS PALABRAS, HA REACCIONADO ANTE LA FIRMA COMO UN TODO Y ANTE CADA UNA DE SUS PARTES AL MISMO TIEMPO. LA FIRMA ES UNA EXPRESIÓN INDIVIDUAL TAN PROPIA Y ÚNICA DE QUIEN LA HICE QUE SE IDENTIFICA LEGALMENTE COMO «PERTENECIENTE» A ELLA Y HABLE MÁS.

NO OBTANTE, LA FIRMA HACE ALGO MÁS QUE IDENTIFICAR LA PERSONA. A TRAVÉS DE ELLA TAMBIÉN SE EXPRESAN USTED, SU INDIVIDUALIDAD Y SU CREATIVIDAD. SU FIRMA LE ES FIEL.

Manrizo Cattilhan

Manrizo Cattilhan

Manrizo Cattilhan

Manrizo Cattilhan

Manrizo Cattilhan

Raziskovanje pisave je obsežno raziskovalno področje. Nekaj dragocenih spoznanj je mogoče najti v klasični knjigi Betty Edwards *Drawing on the Right Side of the Brain* (Risati z desno polovico možganov), ki je bila prvič objavljena leta 1979. Slika prikazuje stran, ki obravnava isto temo, iz priročnika *Dibujar animales* (Risati živali) urugvajskega umetnika Martín Vergesa (Montevideo, 2007).

2

OD SAMOSPOZNAVANJA DO SPOZNAVANJA DRUGEGA IN OBRATNO (50 MINUT)

2.1 Roke

Vzemite največji list papirja, ki ga imate na voljo, in udeležence prosite, naj vsak izbere po eno barvo (svinčnik ali flomaster). Eden po eden naj položijo eno roko in podlaket na papir (do spodnjega roba) in z drugo roko narišejo nastalo silhueto, po možnosti z neprekinjeno črto.

Končana dela obesite na steno in poudarite, da so roke vsakega posameznika edinstvene. Tudi ta kompozicija, podobno kot seznam udeležencev, se lahko šteje za kolektivni portret. Vse risbe pustite viseti do konca delavnice, saj pripravljate razstavo.

2.2 Kaj vidimo vsako jutro v ogledalu

Brez daljšega uvodnega pojasnila prosite udeležence, naj po spominu (brez uporabe ogledala, mobilnega telefona ali fotografije) ustvarijo avtoportret. Na voljo naj imajo največ sedem minut. Risbe obesite na steno in jih poravnajte po zgornjem robu. Udeležence povabite k komentiranju in pozorno poslušajte, da se prepričate, da vsi razumejo povratne informacije. Če imate kakšne ugotovitve, ki bi jih radi delili, dodajte tudi svoje komentarje.

Prvi komentarji o risbah se lahko osredotočijo na to, ali je bila kot izhodišče uporabljena ovalna struktura, na pomen izbranih barv, prisotnost ali odsotnost kompozicije celotnega telesa, funkcijo »prazne« površine, merilo in upodobitev oblačil. Izogibajte se komentarjem, ki temeljijo na podobnosti z modelom, saj so ti pogosto neuporabni. Govorite o risbah samih, ne o osebi, ki je pozirala.

2.3 Poza

Vprašajte, kaj je poza, kaj vključuje poziranje. Po potrebi lahko to ponazorite s slikami iz umetnostne zgodovine in sodobne fotografije. Poskusite kontekstualizirati in posodobiti definicijo poze, tako da razmislite, v kolikšni meri vpliva na številne slike, ki jih nenehno ustvarjamo s svojimi mobilnimi telefoni. Vprašajte, ali bi kdo želel pozirati. Če se nihče ne javi, ne skrbite – velikokrat je celo bolje, če oseba, ki pozira, ni eden od udeležencev. Pozirate lahko sami ali pa prosite nekoga iz svoje ekipe, povabite naključnega mimoidočega ali gledalca ali pa s seboj pripeljite nekoga kot presenečenje. Pojasnite, da poziranje omogoča več časa za opazovanje, risbe pa so prav tako narejene iz časa. Če je mogoče, uporabite papir srednje velikosti in povejte, da bomo poskušali ustvariti približek realne velikosti (1:1). Vendar to ni obvezno.

Oseba, ki pozira, mora sedeti mirno in 10 do 15 minut (odvisno od časa, ki ga imate na voljo) gledati v točko pred seboj . Nekdo naj nadzira štoparico in udeležence obvešča, koliko minut (pet, tri, ena) še manjka do izteka časa za vajo. Ko končate, risbe obesite na steno in jih poravnajte po zgornjem robu.

Med poziranjem naredite visokokakovostno fotografijo modela, jo prenesite na računalnik in jo pripravite za projiciranje. Pri tem vam lahko pomaga tudi kdo od udeležencev. Fotografija mora jasno prikazovati značilnosti modela z minimalnim vplivom drugih predmetov ali ozadja. Če imate na voljo sredstva, čas za urejanje in zadostno razdaljo za projiciranje, pripravite več reprodukcij iste fotografije, ki jih boste zaporedno projicirali v enaki velikosti. Udeležence povabite h komentiranju in jim pozorno prisluhnite; prizadevajte si, da bodo njihovi komentarji vsem jasni. Primerjate lahko tudi risbe iz že izvedenih dejavnosti. Ta del lahko znatno razširite, tako da vključuje tudi dvojno simultano poziranje, poziranje vseh udeležencev in drugo.

Komentarji se lahko osredotočajo na to, kako ustvarjeni portreti razkrivajo pogled posameznikov, ki so jih ustvarili (in tako na drug način označujejo njihov položaj v delovnem prostoru), merilo, značilnosti, ki jasno odražajo

določen slog risanja ali model, in skupne značilnosti risb. V vsaki risbi poiščite nekaj, kar jo loči od drugih. Če ne veste, kaj reči, je bolje, da ne rečete nič.

2.4 Uporaba svetlobe

Ugasnite luči in na steno v merilu 1:1 projicirajte fotografijo ali fotografije iz prejšnjega poziranja. Na določeno mesto obesite list papirja in vprašajte, kdo bi želel prvi risati na projekcijo. Vsaka risba mora biti dokončana v največ petih minutah. Nekdo naj nadzira štoparico in udeležence obvesti, ko do izteka časa za vajo manjka še ena minuta. Risbo postavite na drug del stene in obesite nov list papirja. Ta postopek ponovite vsaj trikrat oziroma nadaljujte, odvisno od razpoložljivega časa, dokler vsi udeleženci ne naredijo vsaj ene risbe. Če imate možnost projicirati več fotografij v isti velikosti, omogočite več udeležencem, da rišejo hkrati.

Nato prižgite luči in pazljivo opazujte risbe, ki visijo na steni. Udeležence prosite za komentarje. Vprašajte jih, kako so se počutili med risanjem. Jim je bilo lažje? V kakšnem smislu in za kakšen namen? Kako se risbe primerjajo s tistimi, ki so bile narejene brez uporabe projektorja?

S projiciranjem več reprodukcij iste fotografije v enaki velikosti bo več udeležencev lahko risalo hkrati. Naj vas to ne skrbi: za mnoge udeležence je to morda prva takšna, malce čarobna ali skrivnostna izkušnja z močnim performativnim ali gledališkim značajem, zaradi česar je zanimiva za opazovanje. Ne bojte se niti tišine niti pogovora.

3

SKUPINSKI PORTRET (30 MINUT)

Udeležence prosite, naj se razporedijo za skupinsko fotografijo. Ta proces lahko traja nekaj časa in je lahko precej zabaven. Poskusite najti nevtralno ozadje za fotografijo. Naredite več fotografij. Izogibajte se nasmehom, saj je risanje ljudi, ki se smeji ali so se smejali, zelo težko. Fotografije prenesite na računalnik in jih pregledajte skupaj z udeleženci. Izberite eno fotografijo ali po potrebi naredite novo. Ugasnite luči in izbrano fotografijo projicirajte na velik list papirja (izrezan iz zvitka na kraju samem), ki visi na steni. Poskusite prilagoditi velikost papirja in merilo projekcije na merilo 1:1. Če nimate velikega lista papirja, sestavite več manjših listov. Poskrbite, da nihče ne ostane zunaj projekcije ali papirja. Udeležence prosite, naj se hkrati narišejo na papir, tako da skicirajo svoje projicirane podobe. V večjih skupinah lahko nekateri udeleženci stojijo pred projiciranimi podobami drugih. Lahko pride tudi do nekaj zmede ali prepira, vsekakor pa bo zabavno. Sodelujte pri iskanju rešitev. Ta aktivnost lahko traja, dokler dopušča čas.

To dejavnost je mogoče razširiti na številne načine. Mogoče jo je npr. ponoviti in tako primerjati rezultate iz različnih risanj, kar udeležencem omogoča, da pridobijo izkušnje in izboljšajo tekočnost. Udeleženci lahko namesto svojih skicirajo tudi poteze druge osebe. Enako fotografijo je mogoče večkrat projicirati na isti list papirja, kar ustvari prekrivanje in plastenje z uporabo različnih materialov, barv in tekstur. Poleg tega je mogoče isto fotografijo projicirati na papir z rahlim zamikom. Lahko se posname tudi druga fotografija iste postavitve, ki bo gotovo precej drugačna, in se jo projicira na isti papir.

Ko končate, si vzemite čas za razmislek o delu. Pogovarjajte se, kaj pojejte in popijte. Vsi skupaj, v skupinah ali posamezno opazujte in se pogovarjajte o celotni razstavi. Bodite spontani. Skupinski portret naj visi na steni, vse dokler ne odide zadnji udeleženec.

Ob koncu vsake aktivnosti in ob slovesu se ne pozabite zahvaliti.

O RAZŠIRITVI DELAVNICE

Predstavljeni modul je osnovni modul za delavnico, da bi tako na čimbolj praktičen način dosegli zastavljene cilje. Delavnico in njeno nadaljevanje (kot razstava, publikacija, stenska slika ali kateri koli drug izid) lahko tudi znatno razširite. Dejavnosti lahko ponovite – pozirajo lahko npr. vsi udeleženci – in izvedejo v počasnejšem tempu ali pa ista oseba lahko pozira večkrat z različnimi atributi (oblačila, predmeti). Podaljšate lahko čas za ocenjevanje, analizo in opazovanje risb in delavnico izvedete v roku večih tednov ali celo mesecev. (Pri tem upoštevajte precejšnje število nastalih risb in vnaprej načrtujte, kako jih boste obravnavali). Vključite lahko številne pedagoške elemente, odvisno od profilov udeležencev ter znanja, veščin in interesov učitelja. Ti elementi lahko segajo od uvajanja praktičnih nasvetov in tehničnega znanja do branja besedil in predstavljanja, analiziranja ali celo parodiranja primerov portretiranja in risanja iz preteklosti in sedanjosti. Vendar nikoli ne poskušajte »poučevati« nečesa, česar ne poznate dobro: pravzaprav se poskušajte izogibati »poučevanju« nasploh. Namesto tega se imejte za še enega člana skupine, ki včasih ni najboljši umetnik med njimi. Ne bojte se ustvariti slabih portretov, slabih risb ali obojega hkrati.

Druga možnost za razširitev obsega delavnice je sodelovanje med učitelji različnih profilov in z različnih področij. Ples ali gibanje lahko npr. vključite v poziranje ali pa za besedilno upodabljanje osebe uporabite literarno tehniko.

Projekcija skupinske fotografije, uporabljene za izdelavo kolektivnega portreta, na steno dvorišča stare italijanske šole v Izoli, Slovenija. Neko noč je skupina članov in prijateljev Boje z ogljem in lakom za lase narisala poteze sodelujočih otrok, kot presenečenje za naslednje jutro. Začasna stenska slika je v nekaj tednih postopoma zbledela, nato pa popolnoma izginila.

Po zaključku delavnice je za daljše trajanje izkušnje odlično, če javno razstavo pripravimo še kje drugje. Priprava razstave vključuje različne naloge: pisanje, oblikovanje, izbiranje, kuriranje, vabljenje gostov, nakup materialov, postavitve, prodajo, komuniciranje, razlaganje, organizacijo vzporednih dejavnosti (kot so koncerti), razstavljanje, arhiviranje, odstranjevanje. Vse te dejavnosti je mogoče izvesti v sodelovanju z udeleženci in soustvarjalci na različne, zanimive in pedagoške načine.

Pri postavljanju razstave je koristno uporabiti eksperimentalne in improvizirane rešitve ter metode in strategije, ki izhajajo iz sodobnih umetniških tradicij. Vključevanje predmetov, ki so v razstavnih prostorih neobičajni, ustvarjanje del na kraju samem ali predstavlanje del v neobičajnih količinah, oblikah in medijih javnosti pomaga razumeti, da se diskurz ne osredotoča na risbe ali portrete same po sebi, temveč na pripoved, ki nastane skozi dialog med predmeti (risbami), delovnim prostorom, razstavnim prostorom, individualnostjo udeležencev in načinom, kako se ti vključujejo v kolektiv.

Včasih se med udeleženci lahko pojavi skušnjava, da bi ustvarili karikature. Tega ne obsojajte, ampak poskusite razložiti razlike med karikaturami in portreti ter se izogibajte vključevanju karikatur v razstavo. Razložite svoje razloge za to.

V mnogih primerih se skupine otrok med seboj »posnemajo« ali sledijo zgledu nekoga drugega. Izpostavite ta pojav in analizirajte njegove posledice. Lahko ga povežete z vlogo posnemanja v umetnostni zgodovini in vprašanjem dominantnih modelov risanja. Lahko tudi primerjate »podobnosti« med temi primeri s podobnostmi med risbami, narejenimi na podlagi projekcije iste fotografije: v čem so si te slike »podobne« in zakaj?

Skupinsko delo na razstavi ali sama razstava lahko predstavlja priložnost za poudarjanje nekaterih posebnih dosežkov in ustvarjanje nepričakovanih dialogov med deli z okvirjanjem, izoliranjem in reprodukcijo del v drugem merilu ali mediju.

Nepričakovani, impulzivni in nenačrtovani dogodki so dobrodošli in pogosto prinašajo svežino in kakovost. Portret, ki ga je eden od udeležencev delavnice ustvaril kot darilo za drugega, je tako postal znak in simbol našega skupnega sodelovanja v dejavnostih.

UČNI IZIDI

Subjektivni in duhovni rezultati so temeljni vidiki umetnosti, vendar so pogosto nepredvidljivi, številni in težko ocenljivi, saj se razvijajo v različnih časovnih okvirih ter internalizirajo in komunicirajo na različne načine in z različnimi hitrostmi. Kljub temu lahko na podlagi izkušenj s snovanjem, razvojem in uporabo tega modela v različnih kontekstih opredelimo tri vrste uspešnih rezultatov. Prva vrsta vključuje novo pridobljena ali osvežena tehnična znanja, umetniške strategije in znanje, ki izhajajo iz sodelovanja v dejavnostih in sledenja procesu. Drugo vrsto je težje oceniti, a vključuje določeno zadovoljstvo in dosežek na ravni kolektivnega ustvarjanja, kar je glavni cilj dejavnosti. To se kaže kot vez med udeleženci in se lahko izraža in krepi na različne načine. Tretja vrsta rezultatov vključuje oprijemljive predmete – risbe, ustvarjene z uporabo katerih koli materialov (čeprav priporočamo določene). Te predmete lahko uporabimo za nadaljnji razvoj modela ali pa jih lahko preuredimo, spremenimo in izrazimo kot pripovedi na razstavah ali v publikacijah. Vse tri vrste rezultatov lahko ocenjujemo in razvijamo na različne načine glede na to, kako učitelj uporablja model.

Portret je način, da nisi sam Francisco Tomsich

© Avtor besedil: Francisco Tomsich

© Slike: Francisco Tomsich (strani 9, 16a, 18, 21, 22, 25, 29, 32b, 33, 36–41, 43), Henrike von Dewitz (strani 16b, 29a in 32a), Nika Pegan (stran 11), Mateja Palčič Puzzer (strani 14 in 30).

Slika na strani 23 je iz priročnika *Dibujar animales [Risati živali]* (Montevideo, 2007) urugvajskega umetnika Martina Vergesa Rille. Uporabljena z dovoljenjem avtorja.

Lektoriranje: Ana Beguš

Oblikovanje in objava: Kulturno-umetniško društvo Boja

Predstavniki: Francisco Tomsich (vodja organizacije)

Izola, Slovenija, 2025

boja.izola@gmail.com

E-knjiga je na voljo za prenos na: <http://kudaacboja.wordpress.com>

Prva izdaja, 2025

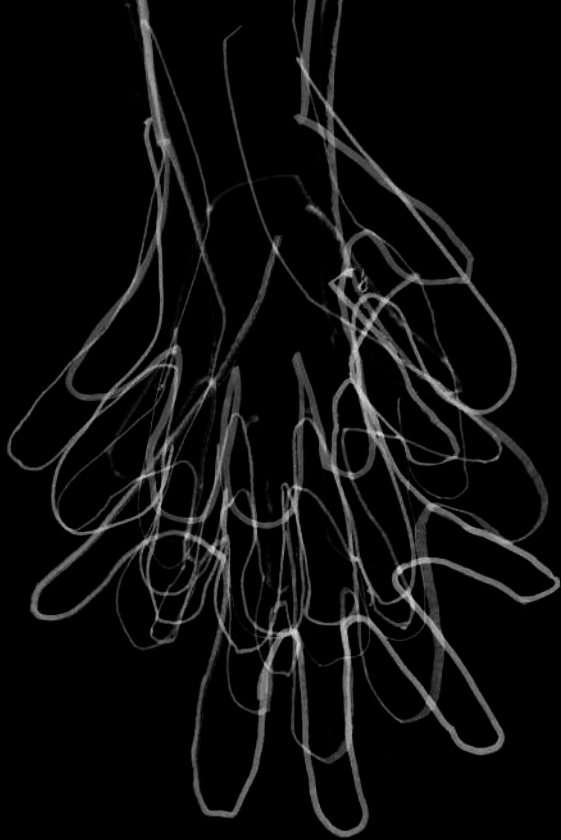
Delo je objavljeno pod licenco Creative Commons CC BY-NC-SA 4.0 (Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International).

Ta publikacija je nastala v okviru projekta *Portret je način, da nisi sam*, nastalega v okviru Spodbude za čezsektorske akcije in rešitve za participacijo in vključevanje PiNA (www.pina.si) in ISKRA - Stičišče za nevladne organizacije Istre in Krasa. Razvilo ga je Kulturno-umetniško društvo Boja (Izola) v sodelovanju z območnima izpostavamama JSKD (Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti) Izola in Koper ter Društvom prijateljev mladine Izola. Podprla sta ga Kulturno izobraževalno društvo PiNA in ISKRA - Stičišče za nevladne organizacije Istre in Krasa, sofinanciralo pa ga je Ministrstvo za javno upravo iz Sklada za nevladne organizacije.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 253140739

ISBN 978-961-97171-1-0 (PDF)

pisa

Iskra

Način dela v šoli in na domu

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO

Iskd

Način dela v šoli in na domu

ZP
MS

Državna agencija
za izobraževanje
in šport
inštitut za raziskave
in razvoj